

Waarom verzet Engeland zich massaal tegen genetisch gemanipuleerd voedsel en Nederland niet? Communicatie in de wereld van Monsanto.

De strategie in Nederland: 'Geen slapende honden wakker maken'

Een adviseur en ex-medewerker van Milieudefensie die met zijn pr-bureau de gemanipuleerde Monsanto-soja aan Nederland 'communiceert'. Hoe? Door vooral geen slapende honden wakker te maken. Niet rond te bazuinen dat biotechnologie zo goed is voor mens en wereld.

Michiel Bussink

Om de introductie van de genetisch gemanipuleerde soja zo glad mogelijk te laten verlopen, nam Monsanto in de verschillende landen een PR-bureau in de arm. In Nederland viel de keus op Schuttelaar & Partners – Adviesbureau voor maatschappelijke communicatie, mede vanwege zijn uitstekende kennis van de milieuscene. Met succes. De Nederlander smult inmiddels massaal van genetisch gemanipuleerde soja, verwerkt in chocoladekoekjes, beschuit, pindakaas, vissticks, ijsco's, margarines en diepvriespizza's. En indirect ook via hun beker melk en plakje kaas doordat de koeien er van vreten. En slechts weinig Nederlanders zegt het iets, het Amerikaanse bedrijf Monsanto, maker van de transgene soja. Laat staan dat ze zich druk maken over de gevaren en risico's die er aan de Monsanto-soja kleven. Heel anders dan in Engeland en Duitsland waar het agrochemische concern zich grote zorgen maakt over haar imago.

Even ter opfrissing: De Monsanto-soja is, door er een gen van een bacterie in te planten, bestand tegen het, ook door Monsanto geproduceerde, onkruidbestrijdingsmiddel Roundup. Milieuwinst! Althans, volgens Monsanto. Boeren kunnen in plaats van andere veel schadelijkere middelen Roundup gebruiken, wat volgens de fabrikant een onschuldig middel is. Volgens milieuorganisaties is het omgekeerde het geval: Roundup is helemaal niet onschuldig en boeren worden sterk afhankelijk van Monsanto. Bestrijdingsmiddel en zaad werken alleen samen goed en Monsanto beheerst een groot deel van de zadenmarkt. De gevolgen van de gentech-soja voor mens en natuur zijn

ongewis: gevreesd wordt voor allergieën bij mensen, uitkruisen met wilde variëteiten waardoor taaie, woekerende onkruiden ontstaan, verstoring van ecologische evenwichten en achteruitgang van de biodiversiteit.

Dat Greenpeace actie zou gaan voeren tegen de eerste scheepsladingen gemanipuleerde soja die in 1996 in Europa binnenkwamen, had Monsanto verwacht. Schuttelaar & Partners mocht het tij keren. Directeur is Marcel Schuttelaar, ex-medewerker van Milieudefensie en de Consumentenbond en adviseur van een groot aantal bedrijven, (semi-)overheden en andere organisaties – waaronder Milieudefensie – waarbij 'inzicht in het maatschappelijke krachtenveld', zijn belangrijkste troef is. Dat valt althans te lezen op z'n eigen website.

„De import van Amerikaanse transgene soja in Europa is een mooi voorbeeld van een issue dat moet worden gemanaged”, valt te lezen in een (openbaar) rapport uit 1997 van Piet Schenkelaars, toen nog medewerker van Schuttelaar & Partners. „Identificeer groepen die zich met het onderwerp bezig houden, analyseer hun belangen, posities en beoordeel hun zwakke en sterke kanten. Zoek steun bij andere partijen, neem tegenstanders serieus en verschaft de juiste informatie aan de juiste mensen op het juiste tijdstip.” Monsanto zelf werd vanaf de komst van de soja buiten beeld gehouden. Sluwheid van Schuttelaar, volgens Brigitte Langner van de Alternatieve Konsumentenbond. Het Productschap Margarine, Vetten en Oliën, waarin de grote Nederlandse voedselverwerkende industrieën zijn vertegenwoordigd, werd volgens haar voor het karretje van Monsanto gespannen. Of in de taal van het adviesbureau 'geïdentificeerd als woordvoerderorganisatie'. Al in 1995, een jaar voordat de Monsanto-soja naar Europa zou komen, werden in Nederland de Monsanto-massagetechnieken uit de kast gehaald. Het Productschap organiseerde op initiatief van Monsanto een 'fact finding mission' naar Amerika waaraan mensen uit het Nederlandse bedrijfsleven, ambtenaren van de Ministeries van Volksgezondheid, Economische Zaken en Landbouw en de Consumentenbond meededen. In Amerika bezochten de deelnemers onder andere soja-boeren, Monsanto en het ministerie van Landbouw. Doel van de missie was volgens Schenkelaars het creëren van 'een groepsproces en betrokkenheid'. De rapport rept over 'communicatielijnen' tussen de deelnemers en Monsanto en 'een gemeenschappelijk standpunt over het product'. Missie geslaagd: alle deelnemers, waaronder het ministerie van Volksgezondheid, vonden na afloop de transgene soja veilig. Volgens Schenkelaars was voor Monsanto ook heel

belangrijk dat er mede dankzij de missie een scheiding was ontstaan tussen de Consumentenbond enerzijds en milieuorganisaties anderzijds. De Consumentenbond 'tolereerde' de toelating van de soja en vroeg slechts om etikettering, terwijl de milieuorganisaties tegen bleven. De aan de Consumentenbond gelieerde stichting Consument en Biotechnologie benadrukt echter dat ze altijd 'neutraal' is gebleven over de Monsanto-soja. Omdat 'wetenschap een belangrijke partner in communicatie is' en om verwachte kritiek van milieuorganisaties te pareren, liet Schuttelaar vervolgens het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) een onderzoek doen naar de transgene soja. Voor een deel gebaseerd op gegevens van Monsanto, concludeerde het CLM „op de korte termijn geen onaanvaardbare risico's te verwachten voor milieu of gezondheid”, maar dat er op de langere termijn te veel onzekerheden zijn om daarover

Monsanto is een van de grootste agrochemische concerns ter wereld. Het hoofdkantoor zit in de Verenigde Staten, maar haar chemicaliën, bestrijdingsmiddelen, medicijnen en zaaizaden gaan de hele aardbol rond. Volgens het Engelse milieublade *The Ecologist* was Monsanto de grootste producent van kankerverwekkende PCB's (nu op veel plekken verboden) en van Agent Orange, het beruchte ontbladeringsmiddel dat de Amerikanen in de Vietnamoorlog gebruikten. Het is ook de maker van het hormoon BST dat bij koeien de melkproductie bevordert. Import van met dat hormoon behandeld koeienvlees is tenminste tot eind dit jaar in Europa verboden.

Bovenal is Monsanto producent van Roundup (merknaam voor glyfosaat), wereldwijd het belangrijkste chemische onkruidbestrijdingsmiddel en goed voor de helft van de omzet van Monsanto. Het bedrijf verkocht het goedje als milieuvriendelijk en biologisch afbreekbaar, maar in de Amerikaanse staat New York heeft de rechter en in Nederland de Reclame Code Commissie dat als misleidend veroordeeld. De stichting Natuur en Milieu probeert nu via een juridische procedure ook Roundup zelf verboden te krijgen: het massale gebruik ervan zorgt volgens de milieuorganisatie voor overschrijding van de Europese normen voor veilig drinkwater, terwijl er aanwijzingen zijn dat het middel kankerverwekkend is en voor voortplantingsproblemen kan zorgen.

In Nederland doet Monsanto proeven met genetisch gemanipuleerde suikerbieten die resistent gemaakt zijn tegen Roundup. Vorig jaar oogstte een boer die per ongeluk samen met de gewone bieten, waarna de gemanipuleerde krotten in de voedselketen verdwenen. In verschillende Europese landen klinkt de steeds luidere roep om een moratorium op de verbouw van genetisch gemanipuleerde gewassen. In Nederland zijn het overigens vooral andere concerns (met name Van der Have) die veldproeven uitvoeren.

Robert Shapiro, president-directeur van Monsanto, werd onlangs in San Francisco vanwege de gentech-praktijken van zijn concern 'getaart' met een tofu-slagroomtaart in zijn aangezicht.

uitspraken te doen. Het eerste werd door Schuttelaar & Partners naar buiten toe benadrukt. Een half jaar voordat de soja op de markt zou komen, presenteerde Schuttelaar & Partners het CLM-rapport middels een 'media-workshop'. Uit het rapport van het adviesbureau: „Het idee was om ruim voor de eerste importen van de Roundup-resistente soja een discussie in de media te hebben zodat, wanneer de eerste importen zouden arriveren, journalisten al over het onderwerp verslag zouden hebben uitgebracht en dus op het moment dat milieuorganisaties met hun campagne zouden beginnen, niet meer zo'n trek zouden hebben in het onderwerp en niet alleen maar afhankelijk zouden zijn van informatie van de milieuorganisaties.” De berichtgeving naar aanleiding van de workshop was grotendeels positief over de Monsanto-soja. Daarbij speelde volgens Piet Schenkelaars mee „dat de enige deskundige vanuit de milieubeweging op dat moment Lucas Reijnders was, waarvan veel mensen dachten *Daar heb je hem ook weer*. Het verzet leek niet breed gedragen door de milieuorganisaties. Voor Monsanto was dat heel gunstig”. „Geen slapende honden wakker maken.” Dat was de afgelopen twee jaar de strategie van Monsanto en Schuttelaar & Partners volgens Marie-Jeanne Schiffelers, tot voor kort werkzaam bij Greenpeace. In Engeland maakte Monsanto wat dat betreft vorig jaar een kapitale fout: ze begon een advertentiecampagne die een miljoen Britse ponden kostte en als boodschap had dat biotechnologie een zegen is voor mens en wereld.

Voor Nederland vonden Monsanto en Schuttelaar & Partners een dergelijke advertentiecampagne niet verstandig omdat „het publiek daar toch niet zou intrappen”, zegt Piet Schenkelaars, ex-medewerker van Schuttelaar & Partners desgevraagd. Om enkele uren daarna terug te bellen met de mededeling dat in Nederland zelfs nooit overwogen is een advertentiecampagne te beginnen.

Wel bracht Schuttelaar & Partners in opdracht van Monsanto in Nederland een boekje uit getiteld 'Tumult om Transgenen', dat nu door onder andere het productschap als voorlichtingsmateriaal voor journalisten wordt gebruikt. „Heel ergerlijk. Dit is geen voorlichting, dit is goede PR, het liegt door waarheden weg te laten”, zegt Brigitte Langner van de Alternatieve Konsumentenbond over het boekje. Marcel Schuttelaar kijkt er anders tegenaan: „Het boekje is niet in opdracht, maar wel gedeeltelijk met geld van Monsanto gemaakt. Het is een integere poging om de discussie over biotechnologie een stap verder te helpen.” Begin februari begonnen het Voedingscentrum (waarin het vroegere Voorlichtingsbureau voor de Voeding is opgegaan) en de Stichting Consument en Biotechnologie de voorlichtingscampagne 'Meer weten over veilig eten'. Over onder andere biotechnologie. Doel is volgens Els van Gorp van het Voedingscentrum „biotechnologie gewoner te maken, te bereiken dat het niet langer als iets vreemds of griezeligs wordt gezien.” Dat klinkt niet bepaald „objectief en onafhankelijk”, zoals het Voedingscentrum zichzelf noemt. Desgevraagd vertelt Van Gorp dat Schuttelaar voor het Voedingscentrum werkt: „Hij gaat misschien ook een

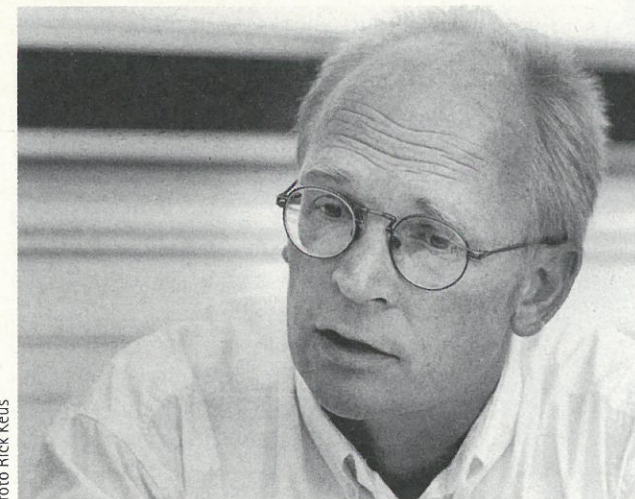

foto Rick Keus

Marcel Schuttelaar

communicatieplan opstellen voor de campagne over veilig eten.” Is het niet merkwaardig om voor een 'objectieve' biotechnologie-campagne een bureau in te schakelen dat de PR doet voor een biotechnologie-bedrijf? Het Voedingscentrum wil er verder niks meer over zeggen. Miriam van Gool van Greenpeace reageert verontwaardigd als ze hoort van de betrokkenheid van Schuttelaar & Partners bij de campagne. „Dit is precies de foute manier waarop er in Nederland

Gentech-voedsel is gezonder en goedkoper, zegt Tony Blair. De Brit gelooft er geen snars van.

Van Prins Charles tot Kapitein Chromosoom: het verzet tegen genetisch gemanipuleerd eten is in Engeland breed gedragen en groeit flink. Tot grote bezorgdheid van Monsanto dat president Clinton inschakelt om via Tony Blair haar Britse afzetmarkt te beschermen.

Michiel Bussink

De hele oplage van de Monsanto-special van *The Ecologist*, inclusief de inleiding van prins Charles, werd vorig jaar vernietigd. Door de drukker die al 29 jaar lang het Britse milieublade had gemaakt. Hij was bang dat Monsanto hem en de redactie vanwege smaad voor de rechter zou slepen. Het gerucht ging dat Monsanto de drukker met een proces had bedreigd, maar Monsanto ontkende dat. In de special die vervolgens via een andere drukker wel het licht zag, valt te lezen dat de multinational in ieder geval

informatie over biotechnologie wordt verspreid. „De vraag of je het leuk vindt of niet is, net als bij informatietechnologie, minder relevant: gemodificeerde gewassen zijn niet langer tegen te houden”, vindt Marcel Schuttelaar. Het verwijt dat dankzij de inspanningen van zijn bureau Monsanto in Nederland buiten beeld is gebleven is en er niet veel ophef over de gemanipuleerde soja is ontstaan is volgens Schuttelaar „te veel eer: er wordt gedaan alsof wij de grote regisseurs zijn, terwijl er ook andere partijen actief zijn.” Hij ontkent dat hij slimme PR-strategieën voor bedrijven als Monsanto kan maken door tegelijkertijd voor milieuorganisaties te werken. „Wij linken partijen, wij brengen open en transparante communicatie op gang en hebben in een zeer vroeg stadium gepleit voor etikettering van genetisch gemodificeerde gewassen.” Tenslotte de vraag aan Milieudefensie of het niet raar is om enerzijds actie te voeren tegen genetisch gemanipuleerde soja (in het verleden) en vóór biologische, gentech-vrije voeding en anderzijds samen te werken met het PR-bureau van Monsanto. Mariëtte van Schaik, PR-hoofd van Milieudefensie, vertelt dat ze verbaasd was toen ze hoorde dat Schuttelaar voor Monsanto werkt. „Wij hebben een goede indruk van zijn bureau”. Schuttelaar werd onder andere geraadpleegd voor de bossencampagne van Milieudefensie en binnenkort over de nieuwe campagne over de inrichting van Nederland. „Als blijkt dat hij een dubbele agenda heeft, zetten wij hem aan de kant.”

een reputatie hoog te houden heeft in het (proberen te) verhinderen van kritische publicaties over biotechnologie. De redactie van het Engelse dagblad *The Guardian* werd door Monsanto vriendelijk verzocht positiever over moderne biotechnologie te schrijven. Toen dat niet hielp probeerde het bedrijf het via een klacht bij de Britse variant van de Raad voor de Journalistiek. Die verwierp de klacht. Monsanto verliest haar greep op de Britten.

'Ik heb persoonlijk niet de wens om iets te eten wat gemaakt is met genetische modificatie, evenmin zet ik mijn familie of gasten dergelijk voedsel voor.' Aldus prins Charles in een artikel in *The Daily Telegraph* dat *The Ecologist* vervolgens met toestemming van de kroonprins als inleiding voor zijn Monsanto-